

Jure Grando i fenomen koji je izazvao

Krpanić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:269904>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

NIKOLINA KRPAIĆ

**JURE GRANDO I
FENOMEN KOJI JE
IZAZVAO**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA
KROATOLOGIJU

NIKOLINA KRPAIĆ

**JURE GRANDO I
FENOMEN KOJI JE
IZAZVAO**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc., Ljiljana Marks

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. ŠTRIGUN.....	5
3. MJESTO ROĐENJA PRVOGA EUROPSKOGA VAMPIRA.....	7
4. JURE GRANDO ALILOVIĆ ILI GIURE GRANDO (1579.-1656.), MISTERIJ KOJI JE INSPIRIRAO MNOGE.....	8
5. O AUTORU ROMANA "VAMPIR".....	11
6. O ROMANU "VAMPIR".....	12
7. ZAKLJUČAK.....	16
8. LITERATURA.....	17

1. UVOD

Jure Grando zapamćen je kao prvi vampir u Europi čije je ime i prezime zabilježeno u povijesnim dokumentima. Grandovi sumještani, stanovnici Kringe u Istri, do današnjeg dana prepričavaju priču o čudnom čovjeku koji je hodao po selu s mrtvom ovcom na jednom ramenu i crnim mačkom na drugome. Ispričat ćemo predaju o Juri Grandu, prvome europskome vampiru, čija priča započinje davne 1656. godine u Istri, u malenom mjestu zvanom Kringa, te ćemo nastojati prikazati koje posljedice je upravo ta priča imala, uključujući književnu, filmsku i kulturnu umjetnost. Predaja govori da se nakon pokopa na mjesnome groblju, Grando počeo ukazivati mještanima, mnogi su ga viđali kako luta selom i kuca ljudima na vrata te donosi nevolju jer bi netko od ukućana ubrzo zatim umro (<http://juregrando.com>, pristupljeno 23. kolovoza). No, najprije ćemo se osvrnuti na termin kojim se nazivalo Juru Granda, a to je „*štrigun*“, pa ćemo ga objasniti te isto tako kako nastaju štriguni i zašto, te protiv čega se bore. Zatim, reći ćemo ponešto o rodnom mjestu Jure Granda, o naselju u blizini Tinjana. Potom ćemo navesti predaju o Juri Grandu i njezine inačice jer postoji nekoliko različitih priča, a nakon toga ćemo spomenuti i suvremene verzije priča inspiriranih predajom o Juri Grandu. Naposljetku, prepričat ćemo ukratko roman Borisa Perića te reći ponešto i o piscu toga djela.

2. ŠTRIGUN

Unatoč zemljopisne razdvojenosti, Istra i Kvarner dijele mnogobrojna fantastična bića, ponajviše predaje i priče o štrigama tj. štrigunima i krsnicima (Perić i Pletenac, str. 12-13). Krsnik je uvijek u sukobu sa štrigunom i može liječiti njegovu kletvu. *“Štrigun time postaje jedini uzročnik zla u selu i posebno se reflektira na ljudsko zdravlje. Ta njegova osobina znala ga je direktno povezati i sa svim ostalim zlim likovima pučkog imaginarija. Poznato je kako se štrigunom postaje tako da se rodi s komadićem placente na sebi ili s malim repićem, a onda određuje na koju će stranu – krsnicima ili štrigunima”* (sličan postupak je i kod vukodlaka). Usporedba vukodlaka i štriguna je veoma bliska. Također, samo postojanje štriguna i krsnika, išlo je u kontekst postojanja ljudi upitnih moralnih načela (Perić i Pletenac, str. 14). *„(...)2. protivnik kresnika je često vukodlak (kudlak, ukedlak), a ne vještica ili vještac (striga, strigo)“,* ali *„Ispraviti bi trebalo tek navod prema kojemu kudlak nije isto što i strigo. Kudlak, ukedlak i sl. za života jest vještac, strigo, strigon, a vukodlakom, kudlakom u značenju vampir postane on tek poslije smrti“* (Bošković-Stulli, str 7). Isto tako, *„Čajkanović (1973, 274) drži da vampira zovu i vukodlakom jer se prvobitno javljao u vučjem obliku“* (Bošković-Stulli, str 12).

Neke od glavnih karakteristika krsnika su inicijacija, ljekarstvo, ekstatična stanja i blagotvornost za ljude (Bošković-Stulli, str 6). *„Iz ovih slučajno odabranih fragmenata razabiru se glavne krsnikove osobine: Rađa se u (bijeloj) košuljici, koju mu valja ušiti pod pazuhu. Kad navrší određenu dob (najčešće sedam godina), pozovu ga u svoje društvo drugi krsnici, ili se podvrgne drugačijem obliku inicijacije, a katkada ga pozovu štrigoni (vjerojatno zbog kazivačeva pogrešnog pamćenja)“* (Bošković-Stulli, str 2). Bošković-Stulli navodi posebnosti vezane uz krsnika, a to je njegovo ime *„(kresnik, krsnik, kršnjak, grišnjak) te borba krsnika protiv vještica, a ne protiv istovrsnih likova iz susjednoga kraja.“* Također, objašnjava kako su neki autori pogreškom tumačili Hrvatsko primorje (sjeverni dio hrvatske jadranske obale s otocima) kao cijelu jadransku hrvatsku obalu (uključujući i Dalmaciju, gdje nije poznata pojava krsnika s tim imenom) (Bošković-Stulli, str 4). *„Prihvatimo li pretpostavku da je polarizacija kresnik/štrigo mogla nastati sekundarno (...)“*, autorica članka navodi mogućnost da je u nekom trenutku nastala podjela tih bića na dobro i zlo (Bošković-Stulli, str 8). Više o krsnicima i njihovim usporedbama s drugim bićima, pročitajte u njenome članku *„Tragom kresnika i benandantea“*.

Do današnjeg dana održala su se vjerovanja u štrigune na području Istre. Štrigun obilazi svoje žrtve često zbog osvete, ali i zbog zlobe. Rijetko dolazi iz svijeta mrtvih, već živi poput čarobnjaka i vještica naoko normalan život. Transformira se većinom jedan sat pred ponoć. Ponekada obilazi žrtve sam, a ponekada zajedno s drugim štrigunima, a mjesto sastanka su križanja putova i cesta gdje često nalazimo kipove svetaca koji služe za zaštitu od zla (Perić i Pletenac, str. 17). Takve noći obilježene njihovim pohodima, pogađale su elementarne nepogode, često bi padala tuča, a usjevi i stoka bi stradavali. Vođe štriga nazivali su bilfo. Štrige je moguće prepoznati već na porodu, a odnose se na medicinske primjere rađanja djece s atavističkim elementima (djeca imaju rep), a drugi načini prepoznavanja su *“Štrigun se rodi u crnem mihuru koji se potom sašije pod pazuh. Bez tog crnog mihura ili u drugoj varijanti crne kugle s kojom se rađa, gubi moć.”* Širok je spektar štrigunovih djelovanja, a jedan od njih je da bi pojeo i vlastitu djecu (Perić i Pletenac, str. 19). Nastavno na to, vjeruje se da se štrigunova duša može pretvarati u životinju (miš, kukac, muha ili crni pas) te da zbog toga posjeduje dvije duše što im omogućuje da nakon smrti sačuvaju nekakvu vrstu životne snage i transformiraju se u vukodlaka koji onda napada još jače nego prije. Žive uz pomoć tuđih života te nakon izlaska iz groba, piju krv, ponajviše djeci (Perić i Pletenac, str. 20-21). Kao obrana, ali ne i konačna pobjeda, navodi se ljudski smrad, primjeri su spaljivanje starih cipela i davanje dječjeg izmeta štrigunu (Perić i Pletenac, str. 22).

Borbe štriguna i krsnika opisuju se kao borbe bijelih i šarenih psića (krsnici) te crnih pasa (štriguna), ali ima i mačaka i volova, a krsnici su tu u obrani sela. Također, štrigunima se zabijao čavao u jezik zbog straha od njihove moći nakon smrti. Tako i u 21. stoljeću, u nekim mjestima u Istri, i dalje postoji vjerovanje u krsnike i štrigune te kako štriguni uzrokuju mnoge bolesti i uroke, a jedan primjer liječenja donosi i molitvu koja se ritualno izgovara kako bi se maknuli uroci (Perić i Pletenac, str. 23-25). Postojanje krsnika i štriguna unutar povijesnih i pravnih dokumenata pokazuje koliko su Istrani vjerovali u njih (neki i danas) pa tako Miroslav Bertoša navodi jedan pravni slučaj u kojem se župnik Tara u 18. stoljeću proglasio krsnikom (Martin Velovčić) te davao blagoslov ljudima protiv štriguna i prodavao zaštite i detekcije tih bića. Iako nisu jasni njegovi razlozi za takvo ponašanje, svjetovna vlast mu je zaprijetila, a on je nestao bez traga prije uhićenja (Perić i Pletenac, str. 25-27).

3. MJESTO ROĐENJA PRVOGA EUROPSKOGA VAMPIRA

Kringa je malo mjesto pet kilometara južnije od Tinjana, drugo po veličini naselje u Općini Tinjan, a nalazi se na mjestu željeznodobne gradine i kasnije rimske utvrde. Pisani izvori dokazuju postojanje Kringe od 1102. pod imenima Curitico ili Coriticum (<http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/kringa>, pristupljeno 20. kolovoza). Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, naselje je imalo 364 stanovnika (https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_01_03/H01_01_03.html, pristupljeno 20. kolovoza). Smatra se rodnim gradom prvog europskog vampira, Jure Granda, koji je umro 1656. godine (<http://istrapedia.hr/hrv/1688/jure-grando/istra-a-z/>, pristupljeno 20. kolovoza).

Danas u Kringi postoji vampirski uređen caffe bar *Vampire* namijenjen privlačenju turista te taverna *Danijeli*, a odbor za turizam Općine Tinjan, radi obogaćivanja kulturno-turističke ponude toga kraja, započeo je s projektom otvaranja muzeja koji se zasniva na prezentaciji lokalne predaje o prvom vampiru zabilježenom vlastitim imenom i prezimenom u europskoj povijesti. Posebno je zanimljiva grafički uređena vanjska fasada oko ulaznih vrata, a u unutrašnjosti prvog pretprostora, nalazi se mala suvenirnica, a zatim slijedi zamračeni labirint u kojem je izložena priča o Juri Grandu i njegovoj udovici Ivani. U središnjem muzejskom prostoru nalaze se kostimirane lutke, mrtvački sanduci, glogovi kolci, umjetničke slike i skulpture (<http://www.promotiv-turizam.hr/muzej-vampira-kringa/>, pristupljeno 20. kolovoza).

Još jedna zanimljivost jest da postoji spomen ploča hrabrim ljudima koji su se suprotstavili vampiru, a nalazi se na staroj školi u Kringi na kojoj se spominju imena devet muškaraca (neki od njih su župan Miho Radetić, pavlini i seljani prezimena Radetić, Milašić, Hrvatini) koji su sudjelovali u ekshumaciji i dekapitaciji Jure Granda 1672. godine (<http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/zanimljivosti/1249/opsirnije/>, pristupljeno 20. kolovoza). Učenici i profesori Gimnazije i strukovne škole Jurja Dobrile iz Pazina, snimili su kratki igrano-dokumentarni film “*Vampir moga zavičaja*” (https://www.istrianet.org/istria/legends/vampires/05_0522glasistre.htm, pristupljeno 20. kolovoza).

4. JURE GRANDO ALILOVIĆ ILI GIURE GRANDO (1579.-1656.), MISTERIJ KOJI JE INSPIRIRAO MNOGE

Jure Grando je najstariji zabilježeni europski vampir. Na temelju razgovora s mještanima koji su bili uključeni u nemile događaje, tijekom boravka u Kringi, slovenski putopisac Janez Vajkard Valvasor donosi svjedočanstvo o Grandovoj konačnoj smrti 1672. godine koje je zapisao u svojoj knjizi „*Slava vojvodine Kranjske*“. Jure Grando, mještanin Kringe, sahranjen 1656. godine, ustajao je iz groba svake noći tijekom šesnaest godina, lutajući mjestom i lupajući na vrata kuća u kojima bi ubrzo netko umro. Osim toga, svake je noći obilazio svoju udovicu i maltretirao je. Ona se požalila županu Mihi Radetiću koji je okupio devetoricu mještana koji su iskopali Grandov grob (<http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/kringa>, pristupljeno 20. kolovoza).

„Devetero mještana je noseći baklje i raspelo došlo do groblja, otvorilo ga, i zaprepastilo se vidjevši da je pokojnikovo lice rumeno, štoviše, da im se smije. Preplašena devetorica brzo su se razbježala no župan Miho ih je opet sakupio i poveo natrag do groba. Duhovnik kojeg je župan Radetić pozvao progovorio je nad otvorenim grobom držeći raspelo: "Gledaj, štrigone, tu je Isus Krist koji nas je otkupio od pakla i za nas umro. A ti, štrigone, ne možeš imati mira" - nastavio je s nekim, piše Valvasor, egzorcističkim formulama, a "sablasti su pritom navrle suze na oči". Zatim su mrtvom tijelu pokušali "protjerati zašiljeni kolac od bijelog gloga kroz utrobu", ali im to nije polazilo za rukom te se od "tvrdog trbuha" kolac neprestano odbijao. Naposljetku mu je jedan od mještana, imenom Stipan Milašić, sjekirom odrubio glavu na što je mrtvac kriknuo, a grob se napunio krvlju“

(<http://istrapedia.hr/hrv/1688/jure-grando/istra-a-z/>, pristupljeno 20. kolovoza). Od toga dana prestao je Grandov teror u Kringi. Valvasor je prvi opisao Juru Granda te ga prikazuje kao seksualno aktivno biće, koje je zlobno te koje se protivi vlasti, crkvenoj i svjetovnoj. Naravno, možemo to povezati s karakteristikama kasnije nastalih literarnih vampira (<http://juregrando.com>, pristupljeno 23. kolovoza). “*Objavljivanje zapisa o njegovom slučaju za nekoliko desetljeća prethodi vampirskoj epidemiji u Srbiji zbog koje je carica Marija Terezija tada čak osnovala vampirsku komisiju*” (<http://www.promotiv-turizam.hr/muzej-vampira-kringa/>, pristupljeno 20. kolovoza). Druga verzija iste predaje o Juri Grandu glasi ovako:

“To je istina, ni izmišljotina. Jure Grando je bija vampir, meni je to pričala moja nona, a mojoj noni njezina nona. Još dok sam bila dite ljudi su povidali da ne hodamo vani po noći i strašili su nas. Grando je bija tako poredan da je njegova žena Ivana bila pobigla od njega u Sveti Petar u Šumi. Poslije mu se vratila pa su išli zajedno živiti na Grandovu

stanciju, što je bilo imanje od crkve. Dice nisu imali. Kad je umro, on je izlazio iz groba, hodao je po selu i strašio ljude, a najviše je strašio svoju ženu. Žena se žalila ljudima u selu da joj Jure dolazi, i onda su ljudi otvorili njegov grob i vidjeli da je živ, pa su ga proboli s kolcima, crnim trnom. Tek onda je umro i onda je došlo mir u selu. I dok je bio živ on je bio strah za ljude, koji povijaju da je Jure hodao po selu s mrtvom ovcom na jednom ramenu i crnim mačkom na drugom ramenu. Jure i mačak, povijali su, zajedno su jeli ovcu na njegovu ramenu, priča nam 77-godišnja nona Danica Rajko iz malog mjesta Kringe pokraj Pazina” (<http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/zanimljivosti/1249/opsirnije/>, pristupljeno 20. kolovoza).

Drugačija verzija s malim razlikama iz drugih izvora glasi ovako. Ubrzo nakon pokopa na mjesnome groblju, Grando se počeo ukazivati mještanima, mnogi su ga viđali kako luta selom i kuca ljudima na vrata, a netko od ukućana bi ubrzo zatim umro. Nakon šesnaest godina, okupila se skupina od devet hrabrih mještana pod vodstvom župana Mihe Radetića i uputila se na mjesno groblje kako bi okončali teror. Nakon što su otvorili grob, zaprepastili su se vidjevši da je tijelo potpuno očuvano, a lice mu rumeno i da im se smije. Svi su se razbježali, no župan Miho ih je opet okupio te je pokušao glogovim kolcem probiti vampirovo srce, ali bezuspješno jer se kolac jednostavno odbio. Svećenik Giorgio izgovarao je držeći raspelo: “*Gledaj, štrigone, tu je Isus Krist koji nas je otkupio od pakla i za nas umro. A ti, štrigone, ne možeš imati mira.*” Potom je izvršavao egzorcizam. U konačnici je, čovjek imena Stipan Milašić, uzeo sjekiru i dekapitirao tijelo. Čuo se sablazan krik, a Grando se počeo previjati kao da je živ te se grob ispunio krvlju. Mještani tvrde da se, nakon toga čina, mir vratio u selo te da više nikada nitko nije vidio Juru Granda. Mještani su u to vrijeme u Istri, ali i dan danas, koristili naziv „štrigun“, što je srodan naziv za vampira. No, postoji i drugačija priča o Grandu koja se prenosi s koljena na koljeno. Jure Grando je navodno bio klesar i vrijedan čovjek koji se zaljubio u jednu djevojku iz sela, a prema tadašnjim običajima postojalo je pravilo prve bračne noći (kojim su gospodari zemlje imali pravo djevojci oduzeti nevinost). Kringom su u to doba upravljali pavlini iz Svetog Petra u Šumi, no međutim, Jure se tomu suprotstavio te je razgovarao s poglavarom samostana. Budući da su pavlini strahovali od budućih pobuna, natjerali su župana Mihom Radetića da ga ubije. Radetić je navodno Granda snažno udario krampom pa je pomislio da je mrtav, ali Jure je bio onesviješten i probudio se živ zakopan pa je dozivao upomoć. Mještani su čuli za to i zbog toga su ga proglasili *štrigunom* te mu odrubili glavu i ponovno ga zakopali izvan mjesnoga groblja. Jedno od logičnih objašnjenja koje se nameće jest da je Valvasoru vjerojatno ispričana drugačija verzija priče od onih kojima je tako odgovaralo, a ako je i bilo kakvih sumnji u istinitost iste, možda je zbog pobožnosti i sam htio sakriti

povezanost crkve s ubojstvom (<http://juregrando.com>, pristupljeno 23. kolovoza).

Valvasorovo djelo inspiriralo je mnoge druge zbornike priča, pa čak i vampirski zbornik engleskog autora i svećenika Montague Summersa te zbornik kojeg je uredio poznati nobelovac Hermann Hesse. Navodno je priča o Juri Grandu bila nadahnuće za prvu napisanu vampirsku prozu, novelu *"Vampir"* Johna Polidorija (1819.), koja je nastala prema predlošku Georgea Gordona Byrona. Samim time, priča o Grandu je vjerojatno neposredno utjecala na književnu i filmsku umjetnost (<http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/kringa>, pristupljeno 20. kolovoza).

Kao najpoznatija priča o vampiru, navodi se ona Brama Stokera *„Drakula“*, međutim, autori *„Fantastičnih bića Istre i Kvarnera“* tvrde da u slavenskoj folklornoj baštini nema spomena grofova koji bi bili navodni vampiri. *„Postati vampir bila je „povlastica“ svakog tko nije ispraćen na onaj svijet ustaljenom ritualnom praksom.“* U Hrvatskoj navodno ne postoji riječ vampir, nego više odgovara opisu vukodlaka. *„Valvazor u „Slavi vojvodine Kranjske“ opisuje događaje vezane uz neumrle i za njega cijeli kompleks Transilvanije ne postoji. No, sto godina kasnije Alberto Fortis već uspoređuje morlačkog vukodlaka sa transilvanijskim vampirom. Tada je već Transilvanija postala vampirska pradomovina s kojom se kao normom uspoređuju ostale slične pojave“* (Perić i Pletenac, str 12-13). Iako Janez Vajkard Valvasor, slovenski putopisac i polihistor, naziva Juru Granda štrigunom, pojavila se predaja o *“prvome istarskome vampiru”*. Zanimljiva je i činjenica da je Valvasor živio u doba Grandove dekapitacije (1672.) (Perić i Pletenac, str 29).

Erasmus Francisci i Johann Joseph von Goerres (*La mystique divine, naturelle, et diabolique, Paris 1855.*), spominju Granda u svojim spisima gdje donose nove fantastične detalje u prepričavanju predaje te ju tako čine još više primamljivijom (<http://juregrando.com>, pristupljeno 23. kolovoza). Priča o Juri Grandu je inspirirala mnoge, od svjetske književnosti do domaće, a kao neke primjere imamo roman Borisa Perića *“Vampir”*, isti autor je također napisao kratku priču *“Kapital”* koja se nalazi u *Zbirci kratkih horor priča* s petog festivala fantastične književnosti održanoga u Kringi i Pazinu (11.-12. kolovoza 2006.), a s navedenog festivala dolazi i priča Danijela Bogdanovića *“Restoran “Il Grando””*, zatim druge priče inspirirane Grandom i vampirima, *“Princeza svjetla”*, *“Klub nemrtvih hemoholičara”*, *“Buđenje krvi”*, *“Vampir hrvatskih otoka”*, *“Riana u sutonu sivom”*, *“Korkut”*, *“Nosferatu di Volosca”*, *“Loša prilika”*, *“Vrebač”*, *“Povijesne zablude”* te mnoge druge kratke priče u kojima će Grando možda i preživjeti dekapitaciju ili će se to odvititi na posve drugačiji način ili u nekom drugom stoljeću, dok će sam Grando ponekada biti i lovac na vampire, glumac, liječeni hemoholičar, ugostitelj ili pak

neka druga društvena uloga. Kao neke od zanimljivijih priča, izdvojila bih “*Kapital*” i “*Restoran “Il Grandu”*”, pa ćemo ih ukratko prepričati i napisati ponešto o njima. Još jedna priča o Juru Grandu se nalazi u „*Tužnoj Madoni*“, skupu priča autorice Marine Jadrečić. Ova priča prati Juru Grandu koji, poput duha, svjedoči događajima svoje prošlosti, sadašnjosti i eventualno budućnosti te nam daje njegovu perspektivu događaja vezanih uz njegov život i smrt te događaje sadašnjice, mnogo godina nakon njegove smrti.

U “*Kapitalu*”, pisac donosi jednu kratku priču ispričanu iz prvoga lica u kojoj Jure Grandu posjećuje novinara (iako isprva njegove namjere nisu jasne i novinar ga ne pušta u stan dok ne bude sit) i žali se na svoju besmrtnost i kako ga društvo, uključujući i navedenog novinara, konstantno održava na životu. Priča je jedan spoj tuge, sarkazma, cinizma i frustracija jednog ostarjelog vampira koji je proputovao svijet i poznao mnoge pisce, novinare i utjecajne ljude na koje je i sam utjecao. Na kraju same priče, isfrustrirani vampir nestane u noći bez traga i više nikada ne posjeti novinara (Perić, str. 100-107).

U “*Restoranu “Il Grandu”*”, Bogdanović opisuje morbidnu situaciju otvaranja novoga restorana za vampire. Naime, djevojke su otpjevale pjesmu otvorenja, a nakon toga su ih napali vampiri i doslovno rastrgali. Jure Grandu, kao čovjek i vlasnik restorana, zajedno sa svojom ženom, mami vampire u restoran besplatnom gozбом engleskih djevojaka koje su došle na odmor i slobodnim lovom u drugoj prostoriji jer je lov vampira na ljude postao ilegalan. Iduću večer, prezentira im djecu koja su imala autobusnu nesreću, stalno ponavljajući, gotovo sa zadovoljstvom, kako su žrtve potrebne da bi se postigao cilj. U toku noći, u prostoriji za lov, Jure aktivira zamku s glogovim kolcima koji su izlazili iz poda i stropa i tako se riješi vampira, aludirajući kako će biti još večeri i gozbi (Bogdanović, str. 26-34).

5. O AUTORU ROMANA “VAMPIR”

Boris Perić, rođen je u Varaždinu 1966. godine, a studirao je germanistiku i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Njegov rad se bavi novinarstvom, književnošću i prevođenjem, a radio je u različitim novinama, baveći se temama iz kulture te unutarnje i vanjske politike. Objavljena djela su “*Politički vodič – Njemačka*”, “*Politički vodič – Austrija*”, “*Priče iz bečke kuhinje*”, zatim, “*Sezona stakla*”, “*Heartland*”, “*Quattro Stagioni*” (zajedno sa Zoranom Ferićem, Miroslavom Kišom i Robertom Mlinarcem), potom “*Groblje bezimenih*” te “*Vampir*”. Zaposlen

kao savjetnik za medije u Kontaktnom uredu grada Beča u Zagrebu, a također je i član Hrvatskog društva pisaca i Društva hrvatskih književnika (Šišović, str. 186-187). U članku „*Boris Perić i Tomislav Pletenac: Zemlja iza šume. Vampirski mit u književnosti i na filmu*“, Suzane Marjanić, doznajemo da je „(...) *Boris Perić u međuvremenu stekao titulu dežurnog vampirologa naše književnosti (zahvaljujući prije svega i njegovu romanu Vampir iz 2006. godine)*“ (https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=221991&fbclid=IwAR2jwE6Du9l4tvbKa4QqWQBPjzRPUeNDUzAUsl08t_W4-4rjwfM7FrdLNeY, pristupljeno 02. rujna).

6. O ROMANU "VAMPIR"

Jure Grando služio je kao inspiracija za mnoga književna djela, ali rijetko koje je opisalo njegov život kao fantastični kriminalistički roman „*Vampir*“ autora Borisa Perića. Roman, koji je očito inspiriran drugim slavni romanima o vampirima poput Bram Stokerove „*Dracule*“, bavi se lovom na „posljednjeg hrvatskog vampira“ i misterijom koja je život i smrt Jure Granda, slavnoga istarskoga vampira.

Roman je pisan u prvome licu i prati Zlatka Wagnera koji nastoji riješiti misterij „posljednjeg hrvatskog vampira“ i vampirske epidemije koja je zahvatila grad Zagreb. Wagner, koji je u početku romana skeptik, nakon posjeta psihijatrijskoj bolnici Vrapče i razgovora s Igorom Cernjakom, luđakom koji je uvjeren da je njegov gospodar Jure Grando u Zagrebu i da će proširiti vampirsku epidemiju, upušta se u lov na legendarnog hrvatskog vampira te, na samome kraju romana, postaje njegova iduća žrtva. Roman započinje s Wagnerom koji čita nazive članaka u novinama poput „Vampiriska epidemija u Zagrebu“ te odlazi u Vrapče kako bi upoznao pacijenta Igora Cernjaka, posljednjeg hrvatskog vampira. Potaknut Cernjakovim buncanjem o svom misterioznom gospodaru i sumnjama doktora Kraljevića i Bjelinskog u to da je vampirska epidemija stvarna i da iza svega toga stoji drevni istarski vampir Jure Grando, Wagner se upušta u lov na Juru Granda, odlučan da će razotkriti misterij posljednjeg hrvatskog vampira. Lov se proteže od Zagreba sve do Istre u kojoj Wagner kroz snove proživljava život Jure Granda te se u konačnici, na kratko, sukobljava s vampirom. Na kraju priče, Wagner saznaje da su doktori Kraljević i Bjelinski iza širenja vampirske epidemije, da su samovoljno puštali Grandove vampirske sluge na slobodu kako bi proučavali njihovo ponašanje. Znajući da ne mogu više odugovlačiti i da moraju zaustaviti epidemiju, doktori se sukobljavaju s Jurom Grandom i, u konačnici, sva trojica pogibaju

u tom sukobu. Wagner, kojemu je i dalje teško povjerovati u sve što se dogodilo u zadnjih par dana, vraća se doma gdje ga čeka misteriozna djevojka Alice koju je ranije susreo u Istri. Tijekom odnosa, Alice ugrize Wagnera i pretvara ga u vampira. Par dana kasnije, Wagner se seli u Istru, a lokalne vlasti pronalaze njegov dnevnik u kojemu piše o tome kako je odlučio postati mizantrop, kako će se prepustiti svojim mračnim potrebama i naziva samoga sebe Jure Grando. Roman završava riječima „*Vječnost ipak traje najduže...*“ (Perić, str. 291).

U svome djelu „*Vampir*“, Perić posuđuje mnoge elemente iz Stokerove „*Dracule*“. Igor Cernjak, mentalni bolesnik koji je uvjeren da je njegov gospodar Jure Grando, Perićeva je verzija Renfielda, Draculinog prolupaloga pomoćnika. Cernjak čak i kopira Renfieldovo ponašanje tako što se hrani kukcima i štakorima te stalno nagovještava gospodarov dolazak. Jure Grando je, u ovome romanu, očito inspiriran mitom o Draculi te, isto kao i Dracula, ugrizom stvara sljedbenike koje drži pod svojom kontrolom. Oni koji nisu toliko „sretni“ da završe pod Grandovom kontrolom, umiru od njegovog ugriza. Doktor Kraljević i Bjelinski, Perićeve su mračnije verzije Van Helsinga i Quincey Morrisa. Njih dvojica predstavljaju mračnu stranu znanosti. Za razliku od Van Helsinga i Morrisa, Kraljević i Bjelinski su više nego voljni ugroziti i/ili žrtvovati druge u ime znanosti. Primjer ovakvoga ponašanja je potajno puštanje opasnih pojedinaca poput Cernjaka van iz ludnice kako bi ga pratili i promatrali njegovo ponašanje. Svoje neetično ponašanje i ugrožavanje života drugih prepisuju kao nužno zlo za napredak znanosti. U konačnici, oba lika pogibaju u lovu na Juru Granda.

Na samome početku knjige, Wagner odlazi u posjet Igoru Cernjaku te nakon te posjete saznaje da je Cernjaku dijagnosticiran Renfieldov sindrom. Renfieldov sindrom, nazvan po liku iz Stokerove „*Dracule*“, stvarna je bolest poznata kao i klinički vampirizam. Radi se o opsesiji konzumacije krvi, a naziv joj je dao Richard Noll 1962. godine (Noll, 1962) u svojoj knjizi „*Vampires, werewolves and demons: twentieth century reports in psychiatric literature*“.

U svojem romanu „*Vampir*“, Perić nam je dao svoju verziju života Jure Granda. Tijekom svoga boravka u Istri, Wagner kroz svoje snove proživljava život Jure Granda. U ovoj verziji priče o posljednjem hrvatskom vampiru, Jure Grando je rođen s repom kojega je morao skrivati, a štrigun je postao tek od svoje sedme godine.

"Kad je Jure navršio sedmu godinu, u Kringi se, pričao mi je u snu nepoznat glas, pojavio mrk stranac s crnim plaštem i šeširom široka oboda, od kojeg jedva da su mu se oči vidjele, pa pitao: Kako ti se zove mladić? A žene, neuke i lakomislene, odgovoriše u glas: Jure

Grando. I tako je Jure postao štrigun. A kad ga je napokon snašla smrt, težaci propuste da mu probiju jezik čavlom za potkivanje konja i on se vrati među žive i nastavi svoju zlu rabotu daleko predanije i žešće nego za prvog života" (Perić, str. 139).

Još jedna promjena glede života Jure Grandu, koju je Perić ubacio u svoj roman, njegov je odnos sa svojom udovicom. U drugim verzijama priče o Juri Grandu, Jure je ustajao iz svoga groba svaku večer kako bi silovao vlastitu udovicu. To je potrajalo punih 16 godina dok se ona nije požalila da ju je Jure napastovao. U Perićevoj verziji, Jure nije silovao svoju udovicu, nego je ona uživala u odnosima s njime, ali je bila nevjerna i naivna pa ju je kao rezultat toga lokalni svećenik uvjerio da zamoli mještane da ju oslobode Jurinih noćnih posjeta.

„A ljubio je, usto, Jure Grando svoju ženu, iskreno i strasno, pohotno i žestoko, kucajući s njome na vrata zabranjenih dveri, kojima je dvolični moral zametnuo ključeve pod prašnjav sag župnog dvora. Vidio sam je pred zrcalom kako drhti i plamti, skrivajući svoju голу ljepotu iza bijele krinke, koju su trgovci donijeli iz Mletaka, a tinjanski tati krišom prokrijumčarili kroz Dragu; a kad su vani zaškripala vrata, prebacila je hitro škrtu pučku nošnju i primila ustala noćnika u svoj skromni udovički dom. Ne, nije ona znala što ju je snašlo, bila je krotka i bila je plaha i bila je strasna i bila je divlja, i strahovala je od zloduha u vlastitoj žudnji, tog mrkog štriguna u uzdahu čežnje, i bila je vrela i bila je zdvojna i bila je svetica i bila je štriga. A snubio ju je svatko, otkako joj je pater Juraj sahranio muža, pa i on sam. Bit će da se zbog toga sveti čovjek toliko založio protiv štriguna. Govorio joj je o grijehu i paklu, slabosti i iskušenju, pokazivao križ i zaklinjao se u Sveto pismo, svlačeći je pritom bestidno svojim hlapljivim pogledima, sve dok se jedna nije načisto zbunila i zamolila mjesne glavare da je oslobode pokojnikovih noćnih pohoda“ (Perić, str. 139-140).

Perić se poigrava idejom da je Jure Grando metaforičko zlo koje prebiva u svima nama, demon koji nas tjera da se prepustimo svojim osnovnim instinktima, zaboravimo na moral i činimo zlodjela. Jure Grando je utjelovljenje naših strahova, ali i naše iskonske želje za slobodom, za odricanjem posljedica za naša djela i radom što nas je volja. Na samome kraju romana, Wagner postaje vampir i prepušta se svom unutarnjem Juri Grandu.

„Ljudi su stoka, besprizorna stoka, zašto bismo inače imali kravlje ludilo? Napokon, jedno smo s govedima. Jedno u bolesti i jedno u smrti. Jedno u strahu i jedno u umu. Kao što smo i predviđeni tajnim nebeskim planovima. Još prije nekoliko godina ovakva bi mi hereza obojila lica crvenilom nelagode. Danas više i ne pomišljam da se ispričam.

Mizantropija? Pa što, ljubavi? Bolje mizantrop koji te zabavlja i poštuje, šali se s tobom i pušta te da budeš što već želiš biti nego dosadan čovjekoljubac koji te svojim altruističkim cerekanjem tjera ravno u ludilo, a svojim slinavim razumijevanjem i uživljavanjem uništava tvoj život kao što bi ti ga zacijelo uništila i tvoja savjest, kad bi samo postojalo nešto što bi te s vremena na vrijeme natjeralo da joj se prepustiš“ (Perić, str. 289).

U konačnici, Perićev roman „*Vampir*“ je još jedno prepričavanje standardne vampirske formule inspirirane Stokerovom „*Draculom*“. Sam autor se ne trudi sakriti sve elemente koje je posudio iz toga klasičnoga djela. S druge strane, iako „*Vampir*“ nije niti prva niti posljednja knjiga o vampirima koja je izašla u zadnjih stotinu godina, Perić ipak donosi neke elemente na stol koji nisu prisutni u drugim djelima. Njegovo izvrtanje klasične uloge lovca na vampire, gdje umjesto da se dva doktora koji predstavljaju lovce fokusiraju na lov na Juru Granda, oni radije eksperimentiraju na vampirovim žrtvama i puštaju ih na slobodu kako bi proučavali njihovo ponašanje, Perićeva je originalna ideja. Isto se može reći i za to što Jure Grando nije prikazan samo kao zlo stvorenje nego i sveprisutno zlo koje postoji duboko unutar svakoga ljudskoga bića. Na kraju, Jure Grando se nije trebao ustati iz groba kako bi pokorio čovječanstvo, nego bi bilo sasvim dovoljno da se odrekemo svojeg morala i prepustimo se tom unutarnjem zlu. Za kraj, autor romana navodi u intervjuu: „*Danas se vampirizam može sagledati u kontekstu modernih tranzicijskih društava kroz eksploataciju i neugasivu žeđ za profitom*“, te objašnjava kako je roman njegovo osobno iskustvo: „*Riječ je o mojem osobnom iskustvu života u Hrvatskoj posljednjih 17 godina, o vampirizmu tranzicije, odnosno o zlosretnoj političkoj metaforici isisavanja vitalnih resursa nacije*“ (https://pikok.org/peric/?fbclid=IwAR2Lb0TYhe_NPgvcot-dgDbloqNbHmBmE5P1CJy9WUyS9d5wRW4t0d4b9rw, pristupljeno 2. rujna).

7. ZAKLJUČAK

Jure Grando, iako su ga mještani nazvali *štrigunom*, prvi je vampir u Europi čije ime i prezime je ostalo zabilježeno u dokumentima, a njegova priča je započela još davne 1656. godine u Istri, u naselju blizu Tinjana. I danas se prepričavaju priče o ovom neobičnom čovjeku, a u zadnje vrijeme kao posljedica toga, predaja o vampiru Juri Grandu služi kao inspiracija za književne, turističke i kulturne programe i manifestacije koje se događaju i razvijaju u Kringi i općini Tinjan.

Predaja o Juri Grandu živi i razvija se u suvremenim verzijama priče, počevši od kratkih priča do povećih romana kao što je roman „*Vampir*“ Borisa Perića. Iako će misterij oko ovoga čovjeka vjerojatno zauvijek ostati nepoznanica, fenomen koji je izazvao, svakako je ostavio dubok utisak kako na svoj rodni grad, tako i na skoro cijeli svijet te će zbog toga zauvijek živjeti u našim mislima i/ili djelima.

8. LITERATURA:

1. Jadrečić, M. (2008). *Tužna Madona*, naklada ZORO, Zagreb - Sarajevo
2. Perić, B. (2006). *Vampir*, Naklada LJEVAK, d.o.o., Zagreb
3. Perić, B., Pletenac, T. (2008). *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, Vuković i Runjić
4. Richard Noll (1992). *Vampires, Werewolves and Demons: twentieth century reports in the psychiatric literature*. Brunner/Mazel Publications
5. Vampirske priče (ur. Davor Šišović), Pazin 2006, s. 18 – 25 Bogdanović, D., Restoran „Il Grando“
6. Vampirske priče (ur. Davor Šišović), Pazin 2006, s. 95 – 99 Perić, B., Kapital
7. Bošković-Stulli, M. (2002). *Tragom kresnika i benandantea* (Tekst pročitao na engleskome u skraćenom obliku na "9th Mediterranean Ethnological Summer Symposium" u Piranu rujna 2002. U tisku na engleskom jeziku.)
8. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=240949, pristupljeno 26. kolovoza
9. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=221991&fbclid=IwAR2jwE6Du9I4tvbKa4QqWQBPjzRPUeNDUzAUs1o8t_W4-4rjwfM7FrdLNeY, pristupljeno 02. rujna
10. https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_01_03/H01_01_03.html, pristupljeno 20. kolovoza
11. <http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/kringa>, pristupljeno 20. kolovoza
12. <http://istrapedia.hr/hrv/1688/jure-grando/istra-a-z/>, pristupljeno 20. kolovoza
13. https://www.istrianet.org/istria/legends/vampires/05_0522glasistre.htm, pristupljeno 20. kolovoza
14. https://pikok.org/peric/?fbclid=IwAR2Lb0TYhe_NPgvcot-dgDbloqNbHmBmE5P1CJy9WUyS9d5wRW4t0d4b9rw, pristupljeno 2. rujna
15. <http://www.promotiv-turizam.hr/muzej-vampira-kringa/>, pristupljeno 20. kolovoza
16. <http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/zanimljivosti/1249/opsirnije/>, pristupljeno 20. kolovoza
17. <http://juregrando.com>, pristupljeno 23. kolovoza